

Ті джерела в бібліографічних описах, які використовуються у багатьох статтях, подаються в скороченій формі (їх повну форму можна знайти в «Списку скорочень літератури в бібліографічних описах»). Для довідкових видань (універсальних енциклопедій і біографічних словників), де статті розміщені в алфавітному порядку, томи та сторінки не вказуються, натомість обов'язково зазначається автор чи автори статті (у дужках, за скороченим описом джерела).

Текст доповнюють ілюстрації – зображення діячів, їхніх родин, садиб, автографи тощо.

Стосовно іноземних імен, прізвищ і географічних назв, то наслідувалась сучасна тенденція подавати їх якнайближче до звучання мовою оригіналу, за винятком російських, що традиційно замінюються їх українськими відповідниками, та найвідоміших географічних назв, які закріпились в українській літературі в українізованій формі, як, наприклад, Краків (при точному транслітеруванні - Кракув), Сандомир (Сандомеж). Крім того, у польських прізвищах зберігається традиційне українізоване закінчення «-ич», «-ський» і «-цький».

Дати подані переважно за новим стилем. За старим стилем вміщуються лише ті дати, які так подавалися в джерелах (переважно в дореволюційних російських друківаних виданнях й архівних документах).

На допомогу читачеві додаються списки скорочень (окремо скорочення літератури та назв міст у бібліографічних описах), позначок, які використовуються для заміни слова або словосполучення, і часописів іноземними мовами, які згадуються в словнику (з українським перекладом). У цитатах, назвах праць (творів) і географічних назвах скорочення не використовуються.

Словник також містить історичну довідку «Поляки на Вінниччині», тлумачний словник, іменний і географічний покажчики.

Безумовно, як і кожне інше довідкове видання, це не уникнуло помилок і неточностей, але авторка сподівається на доброзичливу критику і планує про друге, виправлене й доповнене видання.

Проте ці окремі недоліки аж ніяк не применшують наукової ваги та новизни книги Вікторії Колесник. Окрім цього, дана книга є першим виданням такого типу в межах України. Повнота та всебічність викладу матеріалу в книзі, його наукова новизна роблять це дослідження цінним набутком вітчизняної історіографії. Водночас, книга стане цінним джерелом інформації не лише для професійних істориків, але й для краєзнавців-аматорів, студентів, учнів, зрештою, для всіх людей, яким не байдуже минуле та майбутнє своєї держави – України.

Ю.С. Степанчук

О.П. РЕЄНТ, І.А. КОЛЯДА. УСІ ГЕТЬМАНИ УКРАЇНИ. ЛЕГЕНДИ. МІФИ. БІОГРАФІЇ. – ХАРКІВ: ФОЛІО, 2007. – 415 С.

Довгий час у вітчизняній історіографії дослідження, присвячені діяльності українських гетьманів другої половини XVII – XVIII ст., практично ігнорувалися. З відомих причин, історики, керуючись концепцією «класової боротьби», лише протиставляли козацьку верхівку нижчим верствам населення – селянству, простому козацтву, міському плебсу тощо. Керівні кола козацької України частіше виставлялися спольщеними перевертнями чи православними тиранами, які лише мріяли зрівнятися у багатстві та у правах з польськими магнатами чи російським дворянством.

Після розпаду радянської імперії вітчизняна історична наука вийшла за рамки загальноприйнятого трактування історії СРСР та місця у ній українського народу. На сторінках наукових та популярних видань з'явилися приховані факти та біографії невідомих раніше історичних постатей. Відбулася концептуальна переоцінка як фактологічної історії України, так і методології її вивчення. Якісно новим стало трактування подій другої половини XVII – XVIII ст., зокрема, сформульовані істинні пріоритети внутрішньої та зовнішньої діяльності українських гетьманів та козацької старшини.

Рецензована книга написана в рамках державницької школи, де в науково-популярному жанрі стверджується, що усі гетьмани були носіями ідеї незалежної самостійної української держави. Втіленню цієї ідеї вони присвятили все своє життя, поставивши за мету вибороти звільнення українського народу від панування іноземців. Діяти цим гетьманам довелося у складних, іноді трагічних для України історичних умовах. Так, Дмитро Вишневецький прагнув звільнити південні українські степи від панування ханських орд, знищити турецькі фортеці в пониззях Дніпра, а згодом і оволодіти Чорноморським узбережжям. Петро Сагайдачний, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа належали до тих постатей, чийми іменами називають епохи. Окремі нариси у книжці присвячені Івану Виговському, Петру Дорошенку, Пилипу Орлику – видатним державним й політичним діячам,

.....
талановитим дипломатам. У книжці надається правдивий і об'єктивний життєпис сімнадцяти найвидатніших керівників середньовічної України та українського козацтва.

Привертають увагу епіграфи до біографій гетьманів України. Взяті з літописних джерел, вони точно відображають основні риси характеру тієї чи іншої історичної особистості. Наприклад: «...особисто знаний ворогами» (Дмитро Вишневецький), «...слава цього козацького гетьмана може позмагатися з вічністю» (Петро Конашевич-Сагайдачний), «...його слава та ім'я лунають по світу» (Богдан Хмельницький), «...він міг тільки піддаватися обставинам, а ніяк не кермувати подіями» (Юрій Хмельницький), «...вірним, зичливим і слухняним буду» (Павло Тетеря), «...відзначався найвищою мірою якостями людини улесливої, хитрої і пронозливої» (Іван Брюховецький), «...виявляє більше серця, ніж розуму» (Михайло Ханенко), «...родом селянин, твердої вдачі, абсолютист, непоступливий і задиристий» (Дем'ян Многогрішний), «...ця нещасна історична постать мимоволі викликає до себе історичне почуття» (Іван Мазепа), «...природа моя, з прадідів моїх не дозволяє мені бути зрадником, і зобов'язує мене бути вірним моєму добродійнику» (Пилип Орлик), «...останній справжній козак козацької України» (Данило Апостол) і т. д.

Автори рецензованої праці не ставили собі за мету подати найвичерпніші біографії гетьманів України, розкрити історію їхнього життя та діяльності у всій повноті й деталях. Вони лише, опираючись та використовуючи дослідження істориків минулого та сучасності, спробували через біографії наших керманів привернути увагу до сторінок історії нашої батьківщини, показавши її через призму особистостей наших гетьманів. Автори підкреслюють, що їх оповідь про володарів гетьманської булави стала можливою лише завдячуючи фундаментальним дослідженням таких сучасних науковців як: В. Смолій, В. Степанков, Ю. Мицик, Т. Чухліб, С. Павленко, В. Сергійчук, В. Горобець, Я. Дашкевич, В. Борисенко, В. Замлинський, О. Путро, П. Сас, О. Гуржій, В. Ульяновський, Н. Герасименко, В. Панашенко, Н. Яковенко, Т. Яковлева, В. Корнієнко, О. Апанович, Я. Дзира, В. Шевчук та ін.

Рецензована праця, не позбавлена певних недоліків, зустрічаються окремі положення і концептуальні моменти, які, як і раніше, залишаються спірними. Іноді вони відтворюють ідеалізовану думку, власний коментар авторів стосовно тієї чи іншої історичної постаті.

У цілому праця О.П. Рєнта та І.А. Коляди є важливим внеском у вітчизняне державознавство другої половини XVII – XVIII століть. Рецензована книга сприятиме більш глибокому висвітленню одного із складних періодів історії України, а також слугуватиме у справі популяризації історії України.

Ю.А. Зінько, І.М. Романюк

**УКРАЇНА В ПОЛУМ'І ВІЙНИ. 1941-1944/П.П. ПАНЧЕНКО, О.І. УТКІН, В.І. ГОРСЛОВ
ТА ІН. - К.:УКРАЇНА, 2005. – 560 С.:ІЛ.**

Давно замовкли громи Другої світової війни – однієї з найжорстокіших і найкривавіших в історії цивілізації воєн. Полум'я війни обпалило Україну найбільше. Для неї війна обернулася національною трагедією, що поглинула мільйони людських життів. Безсмертному подвигу земляків у роки тієї страшної війни присвячена книга «Україна в полум'ї війни (1941-1944 рр.)»

Закономірним є те, що події воєнних літ виразніше бачаться з часової дистанції. Глянути на них без полуди на очах якоюсь мірою допоможе ця книга, насичена великою кількістю достовірних історичних документів, довідок, ілюстрацій, картосхем. За обраною структурою стратегічні й фронтові операції розглядаються не в хронологічному порядку, а в окремих розділах – оборонні (за всі роки), потім наступальні на Лівобережній і Правобережній Україні. В окрему довідкову частину виділено заключний матеріал під назвою: «Вони здобували перемогу» (біографічні довідки 114 воєначальників з портретами).

Звичайно, в одній лише книзі неможливо висвітлити всі питання, пов'язані з подіями другої світової війни. Тому автори праці – українські історики, науковці, спираючись на перші повоєнні, пізніші радянські й новочасні публікації, численні зарубіжні дослідження, архівні документи, зробили спробу відтворити ті важливі операції радянських військ на території України, які істотно вплинули на подальші бойові дії, з'єднань, частин фронтів.

Окрім того, дослідники прагнули показати мужність і героїзм наших земляків, які брали участь у визволенні країн Європи, самовіддано билися в складі Тихоокеанського флоту, Далекосхідних фронтів, наближаючи довгожданий мир; усунути наявні розбіжності у тлумаченні проблем війни; заповнити «білі плями» у її висвітленні.